

Ad primam horum quæstionem quibusdam videtur Aristoteles negative respondere (1); verum probabilis est, Aristotelem non negare re vera possibilitatem motus in vacuo, sed potius contra veterum placita, qui vacuum necessarium esse ad hoc, ut motus detur, arbitrabantur, voluisse probare vacuum ex sese magis latiori obesse, quam illius causam esse. Verum quidquid sit de mente Philosophi, communissima tenet sententia Scholasticorum, paucis reclamantibus apud P. Antonium Rubium (2), motum in vacuo possibilem naturaliter esse, ut videre licet apud eundem Rubium et Cornimbricenses (3), Complutenses (4), Toletum (5), Sotum (6), Cardin. Aguirre (7), Joannem a S. Thoma (8), et Mastrium (9), qui omnes plurimique alii hanc tuerentur doctrinam cum S. Thoma (10) Scoto (11) Philopono (12). Et ita tenendum est, ut egregie probatur a prædictis auctoribus (13).

Quod vero alteram quæstionem atinet, ex iisdem auctoribus discis motum corporum in vacuo non in instanti, sed tempore peractum iri.

ARTICULUS II.

An et quomodo omnia entia sint in loco.

255. Duo entium genera distingui possunt: alia spiritu alia, ut Deus, angeli et animæ rationales a corporibus separata, alia corporea. Præsentia quoque localis et ubicatio potest multiplex distingui, nempe *definitiva*, *circumscriptiva*

Quotuplex
præsentia
localis.

- (1) *Physicor.*, lib. 4, cap. 8, text. 67 scqq.
- (2) Rubius, *Physic.*, lib. 4, tract. de vacuo, quæst. 2.
- (3) *Physicor.*, lib. 4, cap. 8 et 9, quæst. 4.
- (4) *Physic.*, disp. 20, quæst. 3.
- (5) *Physic.*, lib. 4, quæst. 9.
- (6) *Physicor.*, lib. 4, quæst. 3, art. 2.
- (7) *Physic.*, disp. 27, sect. 3.
- (8) *Physic.*, quæst. 17, art. 2.
- (9) *Physic.*, disp. 12, quæst. 3.
- (10) *Physicor.*, lib. 4, lect. 12; et 4.º dist. 44, quæst. 2, art. 3.
- (11) 2.º dist. 2, quæst. 9, ad 4.^{am}
- (12) In lib. 4.^{am} *Physicor.*, text. 75, et in digressionem de loco.
- (13) Cfr. Lossada, *Physic.*, tract. 3, disp. 3, cap. 1, num. 26.

et sacramentalis, quibus addunt aliqui *infinitam* vel *interminatam*. Illud est interminate alicubi, quod nulli adstringitur loco, sed est ubique; ac soli Deo ratione suæ immensitatis competit hujusmodi ubicatio. Præsentia definitiva et circumscriptiva in eo conveniunt, quod ut ipsæ voces satis innuunt, ambæ sint alligatæ certo spatio, extra quod res nullibi sit. In eo tamen differunt, quod res, quæ definitive est in loco aliquo vel spatio, tota sit in toto illo ac tota etiam in singulis illius partibus; circumscriptive autem dicitur esse in loco id, quod ita certum locum occupat, ut pars sit in parte ac totum in toto loco, ac proinde cõextendatur illi (1). Sacramentalis denique præsentia convenit cum definitiva in eo, quod res, quæ sacramentaliter est in loco, tota sit intra ambitum illius, ac tota etiam in singulis partibus illius, ac propterea quidam ubicationem istam ad definitivam revocandam esse ducunt. Differt nihilominus aliquo modo a definitiva, quia res, quæ præsens est alicubi definitive, ita natura sua alligatur ad suum locum, ut extra limites illius non possit esse; id autem quod sacramentaliter est alicubi, potest alibi etiam esse illo eodem modo. Præsentiam sacramentalem, ut Fide docemur, habet Christus Dominus in Eucharistia, qui sic intra ambitum sacramentalium specierum continetur totus in toto, ac totus in singulis illarum partibus, ut non definiatur ad unam hostiam vel tabernaculum, sed possit esse pari modo, ubicumque adsit hostia consecrata. Et propterea multi distinguunt præsentiam sacramentalem a definitiva, quamvis dissensio auctorum hac in re solum possit esse de modo loquendi. Quod est interminate alicubi, nempe Deus, solum improprie dici potest esse in loco; quia esse in loco videtur ex modo communi loquendi aliquam alligationem ad certum ac determinatum spatium importare. Propriissime autem ea dicuntur esse in loco, quæ sunt circumscriptive.

Deus
improprie non est
in loco.

Alii quoque modi essendi in loco describuntur a S. Thoma, quos utile iudico hic referre. Esse namque in loco significat aliquam determinationem ad locum. At *quod aliquid*

Alii modi
essendi in loco
describuntur.

- (1) Præsentiam hanc duplicem, definitivam et circumscriptiveam, egregie declarat S. Augustinus epist. 166 (cl. 28) ad Hieronymum.

determinetur ad locum aliquem, hoc non est, nisi in quantum per aliquem modum applicatur ad locum illum, et non ad alium. Hæc autem applicatio vel intelligitur secundum situm aut contactum, vel secundum formam vel secundum operationem aliquam. Secundum formam, sicut anima est in corpore; quo modo angelus in re locali esse non potest, cum non sit actus corporis. Secundum determinatum situm, sicut punctus in linea, quam determinant: quo modo angelus in loco non est, quia essentia ejus omnino a situ absoluta est. Secundum contactum, sicut in loco est corpus. Contactus autem dicitur dupliciter: proprie et metaphorice. Proprie tangere est habere ultima simul. Et patet, quod hoc angelo convenire non potest. Tactus autem metaphorice est per actionem, sicut dicitur contrarians tangere; et iste tactus angelo potest convenire (1). Inter hos modo presentie localis ex Angelico Doctore relatus præcipue notandus est ille, qui dicitur per contactum sive proprium sive metaphoricum. Contactus proprius vocatur etiam quantitativus, metaphoricus vero contactus virtutis vel per operationem: contactus quantitativus vel per quantitatem dimensionem consistit in eo, quod duo se tangant eo modo, quo se tangunt corpora quanta, nimirum ita ut sola extrema seu superficies sint simul. et quidem una pars cum una parte alterius superficies et altera cum altera: hunc contactum habent cum loco ea, quæ sunt circumscriptive. Contactus virtutis in eo consistit, quod virtus unius applicetur, vel exerceatur circa aliud, id quod fit per operationem, ita tamen, ut rem explicat S. Thomas, quod per operationem non intelligatur sola motio, sed quæcumque unio, quæ sua virtute se corpori unit (loquitur de Angelo S. Doctor), præsidendo vel continendo vel quocumque alio modo (2). Duplicem hunc contactum sæpe meminit Aquinas (3), et egregie quoque declarat discrimen utriusque: *Differt tactus virtutis a tactu corporeo in tribus: Primo quidem quia hoc tactu (virtutis) id, quod est indivisibile potest tangere divisibile: quod in tactu corporeo non potest*

(1) S. Thom. 1.º dist. 37, quæst. 3, art. 1.(2) S. Thom., *Quodlib.* 1. art. 4.(3) Vide v. g. loc. nup. cit.; et 1. p., quæst. 8, art. 2, ad 1.^{am} et 2.^{am}; quæst. 52, art. 1, quæst. 53, art. 1, quæst. 75, art. 1, ad 3.^{am}, etc.

semper
secundum
formam,

et secundum
contactum, sive
quantitativum
sive
virtualem.

Discrimen
inter contactum
quantitativum
et virtutis.

accidere, nam puncto non potest tangi nisi indivisibile aliquid; substantia autem intellectualis quamvis sit indivisibilis, potest tangere quantitatem divisibilem, in quantum agit in ipsam. Alio enim modo est indivisibile punctum et substantia intellectualis; punctum quidem est sicut quantitatis terminus, et ideo habet situm determinatum in continuo, ultra quem porrigi non potest; substantia autem intellectualis est indivisibilis quasi extra genus quantitatis existens: unde non determinatur ei indivisibile aliquid ad tangendum. Secundo (differt uterque contactus), quia tactus quantitatis est solum secundum ultima; tactus autem virtutis est ad totum, quod tangitur (i. e. circa quod virtus et operatio exercetur): sic enim tangitur, secundum quod patitur, et movetur; hoc autem fit secundum quod est in potentia; potentia vero est secundum totum, et non secundum ultima totius: unde totum tangitur. Ex quo patet tertia differentia; quia in tactu quantitatis, qui fit secundum extrema, oportet esse tangens extrinsecum ei, quod tangitur; et non potest incidere per ipsum, sed impeditur ab eo; tactus autem virtutis, qui competit substantiis intellectualibus, cum sit ad intima, facit substantiam tangentem esse intra id, quod tangitur, et incidetem per ipsum sine impedimento (1).

Ut vero jam ad propositam quæstionem respondeamus, sit.

256. PROPOSITIO 1.^A Substantiæ spirituales nequeunt esse in loco circumscriptive, sed tantum definitive ac per contactum virtutis; substantiæ vero corporeæ constituuntur in loco circumscriptive.

Propositio, supposita terminorum explicatione, quam in antecessum præmissimus, vix eget probatione. Primo dicimus spirituales substantias non posse esse in loco circumscriptive. Ratio vero in promptu est. Nequit enim esse in loco extense ac per partium commensurationem, quod partibus penitus caret. Atqui omnis substantia spiritualis caret partibus. Ergo... Unde substantiæ spirituales sunt definitive. Certum enim est ejusmodi substantias ubicari posse intra certum aliquem locum, si possunt circa corpora suam exercere

Substantiæ
spirituales non
sunt in loco
circumscriptive,
sed tantum
definitive.

(1) S. Thom. *Contr. Gent.*, lib. 1, cap. 56, paragr. *Est autem quidam.*

virtutem atque operationem, eamque restrictam ac determinatam ad limitatum aliquod spatium et locum. Atqui possunt substantiæ spirituales, ac nominatim angeli, ut supponimus ex Theologia, virtutem exercere circa corpora: eam autem non nisi ad certum spatium restrictam exercere possunt, quia ubique posse operari simul et per modum unius, est virtutis duntaxat infinitæ, qualem angeli non habent (1). Ergo substantiæ spirituales sunt per contactum virtutis ac definitive ita, ut non excurrat earum præsentia ultra certum spatium (2). Aliunde vero non sunt in spatio indivisibili, ut quidam putaverunt, *imaginationem transcendere non valentes et indivisibilitatem angeli ad modum indivisibilitatis puncti cogitantes. Sed manifeste decepti sunt: nam punctum est indivisibile habens situm, sed angelus est indivisibile extra genus quantitatis et situs existens. Unde non est necesse, quod determinetur ei unus locus indivisibilis secundum situm; sed vel divisibilis vel indivisibilis, vel major vel minor, secundum quod voluntarie applicat suam virtutem ad corpus majus vel minus. Et sic totum corpus, cui per suam virtutem applicatur, correspondet ei ut unus locus* (3). Si ergo substantiæ spirituales intra certum spatium, tamquam locum earum adæquatum, contineantur, oportet, ut totæ sint in singulis partibus, ac proinde definitive ac spirituali modo. Verum hæc quatenus respiciunt angelos, theologica sunt, solumque summam hic tractantur ad doctrinæ complementum melioremque rei intelligentiam.

Quod vero anima rationalis sit definitive in corpore, quod informat, patet ex ejus munere ac fine. Si enim forma est corporis, ut suo loco probabitur, necesse est, ut actuet corpus ac vivificet, atque adeo debet esse ubicumque officium istud exercent, et quidem tota in singulis partibus, quas informat, quia simplex est atque indivisibilis. Idipsum,

(1) Vide S. Thom. 1 p. quæst. 52, art. 2; et quæst. 53, art. 1; 1.º dist. 37, quæst. 3, art. 2.

(2) Nolumus tamen hic definire, sed Theologis definiendam relinquimus quæstionem illam, utrum præsentia definitiva angeli in loco immediate fundetur in operatione, an in ejus substantia.

(3) S. Thom. 1 p. quæst. 52 art. 2; 1.º dist. 37, quæst. 3, art. 2; lib. 2.^a *Contr. Gent.* loc. nup. cit

quod de anima rationali diximus, dicere debent de omnibus formis ii, qui eas indivisibiles esse putant. Quamvis formas quidem corporum non viventium jam diximus non esse indivisibiles; quid autem de formis viventium seu de animabus tenendum sit, suo loco, Deo volente, dicemus.

Denique quod corpora circumscriptive sint in loco, patet primum experientia: deinde ratione, quia corpora sunt extensa, extensa vero habent partes extra partes; at quæ habent partes extra partes nequeunt omnes illas in singulis spatii aut loci partibus constituere, sed singulas singulis adaptatas commensuratasque.

Hinc facile capies, cur a S. Thoma dicantur angeli esse in loco *æquivoce*, nempe comparatione facta cum modo, quo sunt corpora in loco. *Angelo convenit esse in loco*, inquit: *æquivoce* lamen dicitur angelus esse in loco et corpus. Corpus enim est in loco, per hoc, quod applicatur loco secundum contactum dimensionis quantitatis, quæ quidem in angelis non est, sed est in eis quantitas virtualis. Per applicationem igitur virtutis angelicæ ad aliquem locum qualitercumque dicitur angelus esse in loco corporeo. Et secundum hoc patet, quod non oportet dicere, quod angelus commensuretur loco, vel habeat situm in continuo; hoc enim convenit corpori locali, prout est quantum quantitate dimensionis (1).

Simili modo intelligitur id, quod alibi docet Angelicus, corpora quidem contineri a loco, secus vero substantias spirituales. Nam substantia incorporea sua virtute contingens rem corpoream, continet ipsam, et non continetur ab ea. Anima enim est in corpore ut continens, et non ut contenta: et similiter angelus dicitur esse in loco corporeo, non ut contentum, sed ut continens aliquo modo (2).

(1) S. Thom. 1 p. quæst. 52, art. 1. Cfr. ib. quæst. 53, art. 1; et 1.º dist. 37, quæst. 4, art. 1.

(2) S. Thom., 1 p., quæst. 52, art. 1. Cfr. ib. quæst. 53, art. 1 et 2 fin.; et 1 p., quæst. 8, art. 1 ad 2.^{am} etc.

corpora vero circumscriptive.

Cur angeli dicantur esse in loco æquivoce.

Corpora quidem continentur a loco; secus substantias spirituales.

257. PROPOSITIO 2.^A Quamvis ratio, cur corpora sint in loco circumscriptive, repetatur ex quantitate dimensiva; non tamen absolute ac metaphysice repugnat, ut corpora, etiam affecta quantitate, definitive constituantur in loco.

Corpora
sunt in loco
circumscriptive
ratione
quantitatis;

Prima pars: *corpora sunt in loco circumscriptive ratione quantitalis*; non eget probatione. Etenim ratio, cur corpora constituuntur in loco circumscriptive, est actualis eorumdem extensio, qua fit ut partes integrantes ex interna exigentia aliæ sint extra alias. Atqui actualis extensio provenit a quantitate, ut jam abunde declaratum est. Itaque nec substantia corporea, nec materia prima, nec forma substantialis, nec qualitates, nec ulla corporis accidentia sunt in loco circumscriptive ratione sui, sed sola quantitas, et ratione illius reliqua omnia: quia sicut sunt extensa propter quantitatem, ita etiam propter solam illam commensurantur loco.

non repugnat
tamen corpora
etiam quanta
esse in loco
definitive.

Secunda pars: *non repugnat absolute, ut corpora, etiam quantitate affecta, constituantur in loco definitive*. Ex precedenti parte propositionis plane sequitur corpora, si spoliarentur quantitate, non futura esse in loco circumscriptive, seu modo quantitativo. Nunc autem probare volumus, nullum absurdum secuturum esse, si corpora, adhuc retenta quantitate, privarentur modo ubicationis circumscriptive. Unde ulterius inferitur, posse Deum per miraculum corpora definitive constituere in spatio, quamvis id per nullam causam naturalem fieri possit. Res porro facile probatur supposita certa et communi Theologorum doctrina. Nam certum est in Sma. Eucharistia Corpus Christi Domini quantum esse. Atqui non minus certum est, idem Corpus sanctissimum non esse circumscriptive in venerabili Hostia, sed totum in tota et totum pariter in singulis partibus Hostiæ, præsentia videlicet sacramentali vel definitiva. Ergo... Isto autem facto certo supposito, possumus etiam rationem rei reddere, ex formali effectu quantitatis desumptam. Nam quantitatis proprium est munus, reddere corpoream substantiam extensam. Sed in extensione duo possunt distingui: ipsa actualis positio partium extra partes, et interna exigentia ponendi partes alias extra alias: fere sicut in igne distingui potest ipsa combustio actualis et vis exigens comburere, et generatim in

omnibus proprietatibus physicis distingui potest exigentia certi actus vel muneris, et actus ipse secundus conformis tali exigentiæ. Quæ duo, plane intelligitur non repugnare, ut invicem separentur ita, ut possit actus secundus, manente primo, abesse. Et hoc pacto solent explicari multa miracula, quæ contra naturæ vires et exigentias divinitus fiunt. Ad hunc ergo modum plane concipitur, illud esse quantitatis munus penitus inseparabile, ut reddat substantiam *aptitudinaliter extensam*, seu exigentem partes habere alias extra alias, et consequenter locare illas circumscriptive, ita tamen ut etiamsi non detur actualis extensio et actuali extensioni respondens ubicatio circumscriptive, non repugnet salvam manere essentiam ipsam realitatemque quantitatis (1).

258. PROPOSITIO 3.^A *Extrema superficies molis mundanæ non est actu in loco, sed tantum potentia.*

Varie fuerunt hac de re veterum sententiæ, ut videre est apud Conimbricenses (2) aliosque auctores (3). Verum res breviter expediri potest.

Probatur primum. Locus est ultima superficies corporis ambientis. Ergo ubi nulla est superficies aliud ambiens, actu locus esse nequit. Atqui extrema mundanæ molis superficies non habet ulteriorem superficiem, qua circumdetur et continetur. Ergo.

Probatur alterum. Quia ultra extremam, qua nunc de facto mundus terminatur, superficiem dari possent per divinam virtutem alia corpora, quorum profecto ultimæ superficies rationem veri loci haberent respectu actualis hujusce mundi. Potest ergo hic mundus locum habere, quamvis actu non habeat; atque adeo est in loco potentia.

Alio modo possunt, solentque dici partes interiores tantum esse potentia in loco, quatenus nempe possunt dividi a toto, et quidem tali modo, ut alia contineat, et circumscribat

Extrema
superficies
mundi non est
actu in loco,

sed tantum
potentia.

Quo pacto
partes interiores
cujusvis
corporis possint

(1) Cfr. ea quæ superius scripta sunt de formali quantitatis effectu,
(2) *Physicor.* lib. 4, cap. 5, quæst. 2.
(3) Vide etiam Rubium (*Ibid.* tract. de *Natura loci*, quæst. 4),
Toletum (*Ibid.* quæst. 7), Benedictum Pererium (*de communibus* etc.
lib. 11, cap. 8), Complutenses (*Physic.* disp. 10, quæst. 6), et Ma-
strium (*Physic.* disp. 11, quæst. 4, art. 1).

dici etiam esse
potentia in
loco.

aliam. Itaque quamvis partes continui, quamdiu sunt unitæ, non ita comparentur invicem, ut aliæ aliarum sint actu locus veri nominis, possunt tamen, divisione peracta, rationem conditionemque loci respectu aliarum assequi. Plura si cupis, apud prisca scriptores require.

ARTICULUS III.

An diversa corpora possint simul in eodem esse loco.

Quid
penetratio,
et quotplex.

259. Quæstionem istam ad sola corpora restringimus, quia dubium non est, quin spiritus possint tum inter sese, tum etiam simul cum corpore naturaliter penetrari. Præsentia duorum vel plurium corporum in eodem loco vocatur *penetratio* vel *compenetratio*. Penetratio vero potest magis minusve proprie sumi, primo quidem pro ingressu corporis unius in aliud ope divisionis partium: quo pacto pugio et gladius penetrant secundo corpus. Secundo penetrare dicitur sine divisione illud, quod ingreditur aliud, poros et interstitia inter partes ejus relicta occupando: sic aqua penetrat spongiam, et aer poros corporum replet. At sensu proprio penetratio obtinet cum unum corpus eundem cum alio locum tenet, atque partes unius et alterius eidem prorsus spatio sunt præsentis; et ejusmodi penetratio dicitur *compenetratio*, differtque a prioribus penetrationibus in eo, quod in illis partes unius, quæ intra partes alterius esse dicuntur, reapse sunt solum juxta positæ ac proximæ partibus illius, nullæ tamen eundem numerice locum vel eandem loci partem occupant, ac proinde non sunt nisi apparentes quedam compenetrations: quare compenetratio proprie dicta opponitur impenetrabilitati, quam diximus esse formalem effectum quantitatis. Quæstio ergo nunc proposita respicit veri nominis compenetrationem vel plurium corporum in eodem loco constitutionem. Qua de re communis est, paucis exceptis ea veterum pariter ac recentiorum persuasio, plura corpora esse in eodem loco naturaliter non posse. Difficultas ergo solum esse potest circa possibilitatem compenetrationis per virtutem divinam. Catholici communiter tenent posse divinitus plura corpora compenetrari, vel eundem

Quid
proprie
compenetratio.

Status
questionis.

locum occupare, reclamantibus Protestantibus aliisque hæreticis ac rationalistis. Ut porro res melius et accuratius declararetur, nota compenetrationem trifariam concipi posse; primo ablata quantitate saltem ab uno corpore: et hoc modo supposita possibilitate hujus ablationis, quæ omnino concedenda videtur, plantum est compenetrationem minime repugnare; quandoquidem corporea substantia ex sese non habet impenetrabilitatem, sed eam a quantitate accipit. Secundo intelligi potest corporum compenetratio fieri retenta quidem quantitate, sed impedita extensione actuali saltem in uno illorum: et neque sic est ulla inter catholicos controversia, nam de facto in Sma. Eucharistia hoc modo habetur compenetratio Corporis Domini cum quantitibus panis et vini (1). Tertio ergo concipi potest compenetratio ita, ut corpora, suam retinentia non solum quantitatem, sed etiam actualem extensionem vel modum essendi quantitativum, eundem prorsus occupent locum. Et in hoc sensu videtur Durandus rem hanc tractasse problematice, utramque sententiam, et agentem et negantem, probabilem existimans (2); quam Durandi doctrinam probabilem reputavit Paludanus apud Suarez (3). Eandemque sententiam Cardin. Lugo (4) pluribus antiquis et recentioribus suppresso nomine tribuit: et ab aliis etiam Scoto (5) tribuit solet, licet Mastrius Subtilem Doctorem ab hac calumnia purgat (6). Verum communis Theologorum Philosophorumque christianorum sententia est, posse per divinam virtutem plura corpora constitui in eodem loco non solum definitive, sed etiam circumscriptive, seu non solum impedita in omnibus vel saltem in uno actuali extensione, sed etiam ita, ut omnia et singula retineant suam extensionem, et per eam locum

(1) Hos duos tamen modos non vere nomen mereri compenetrationis putat Suarezius (*de Eucharistia*, disp. 48, sect. 4, probat. 3.^a propositionis 3.^æ).

(2) Vide Durandum 4.º dist. 44, quæst. 6.

(3) *De Mysteriis Vitæ Christi* (tom. 3.º de Incarnat.), disp. 48, sect. 5.

(4) *De Eucharist.* disp. 5, sect. 1, num. 7.

(5) 4.º disp. 49, quæst. 16, ad 2.um

(6) *Physic.* dist. 11, quæst. 7, num. 101.

repleant. Ita S. Thomas (1), S. Bonaventura (2), Henricus Gandavensis, Richardus, Argentinas (3), Scotus (4), Capreolus (5), Suarez (6), Lugo et Conimbricenses (7), Cardin. Bellarminus (8), Valentia (9), Rubius (10), aliique innumerati auctores, quos supervacaneum iudico referre, jam enim dudum doctrina hæc communis in scholis catholicis evasit.

Quo pacto
duo corpora
se invicem
repellant
ab eodem loco.

Quætionem porro istam plene tractare non possumus, quin discipiamus, quomodo corpus unum excludat aliud e suo loco. Recentiores enim sat frequenter, et quidam etiam veteres (11), putant id fieri per efficientiam quamdam et activitatem, quam *vim resistendi* vocant, cujus ope corpus locum unum non sinit aliud corpus suum ingredi. Probabilior tamen est aliorum sententia, qui cum S. Thoma (12), Suarez (13), Antonio Rubio (14), Alphonso Malpartidensi (15), Rhodes (16), Hurtado (17) aliisque docent duo corpora se invicem excludere ab eodem loco, non per efficientiam aliquam vel activitatem, quam alterum in alterum exerceat, sed per quamdam formalem repugnantiam et

(1) 3 p. quæst. 54, art. 1; 4.º dist. 44, quæst. 2, art. 2, solut. 3; opuse. de Trinit. super Bœt., quæst. 4, de his quæ ad causam pluralitatis pertinent, art. 3.

(2) 4.º dist. 49, part. secund. art. 4, quæst. 1.

(3) Apud Conimbricenses (*Physic.* cap. 5, quæst. 4, art. 2), Complotens. (*Physic.* disp. 19, quæst. 7, num. 56), Joann. a S. Thom. (*Physic.* quæst. 16, art. 4).

(4) Loc. nup. cit.

(5) 4.º dist. 44, quæst. 3, art. 3.

(6) De *Mysteriis Vitæ Christi*, loc. cit.

(7) Locis citatis.

(8) De *Eucharist.* lib. 3, cap. 6.

(9) De *Incarnat.* disp. 2, quæst. 2, punct. 2; et quæst. 5, punct. 2.

(10) *Physic.* lib. 4, tract. de natura loci, quæst. 6.

(11) Ita v. g. Oviedus (*Physic.* Controv. 15, punct. 11).

(12) S. Thom. 4.º disp. 44, quæst. 2, art. 2; 3 p. (Supplement.) quæst. 83, art. 2, 3; *Quodlib.* 1, art. 21.

(13) *Metaphys.* disp. 43, sect. 1, potissim. num. 9, 10.

(14) *Physic.* tract. de natur. loci, quæst. 6, num. 65; et de *Gener. et corrupt.* lib. 1, cap. 9, quæst. 1.

(15) *Physic.* disp. 22, sect. 9, a num. 60.

(16) *Philos. perip.* lib. 2, disp. 4, quæst. 1, sect. 5; et disp. 10, quæst. 1, sect. 3.

(17) *Physic.* disp. 9, sect. 10.

incompossibilitatem: unde colligunt impenetrabilitatem corporum vel resistantiam, quam opponunt, ne alia locum suum simul teneant, exerceri non in genere causæ efficientis, sed *quasi* in genere causæ formalis. Alii demum actualem impenetrationem dicunt consistere in modo quodam corpori actualiter extenso superadditum, qui naturaliter inest illi, dum autem inest, impossibile est prorsus duo corpora eundem tenere locum; qui tamen potest auferri per virtutem divinam, eoque ablato, possunt jam corpora compenetrari.

260. PROPOSITIO 1.^A Actualis impenetratio nihil intrinsecum addit supra extensionem actualem corporum se repellentium ab eodem loco.

Prob. 1.º Eo enim ipso quod corpus sit actu extensum, jam habet partes suas in diversis partibus loci constitutas. Et etiamsi nihil aliud superaddatur supra earum entitatem quantam, jam sufficienter intelligitur, sicut ipsæ sunt ex interna exigentia aliæ extra alias, ita etiam debere esse extra quaslibet alias partes cujuslibet alterius corporis.

Actualis
impenetratio
nihil intrinsecum
addit supra
extensionem.

Dices. Actualis extensio localis, qua partes ejusdem corporis sunt aliæ extra alias, est, prout nos ipsi docuimus, modus quidam distinctus a quantitate. Ergo actualis etiam impenetratio cum alio quanto, ratione cujus partes unius corporis repellunt partes alterius, in modo simili consistere dicenda est.—*Resp. neg. parit.* Modus enim, quem diximus addere actualement extensionem supra quantitatem, non est nisi modus ubicationum distinctarum singulis partibus ex insita quantitatis exigentia convenientium. Quantitas enim licet tribuat seipsa formaliter et essentialiter partibus *xigentiam* occupandi diversum locum, seu mutuo se repellendi; actum tamen istius exigentiæ non tribuit seipsa formaliter, sed per modum superadditum distinctarum ubicationum. At vero cum partes unius corporis jam actu sunt ubicatæ distinctis ubicationibus per actualement extensionem, non apparet ulla necessitas novi modi superadditi ad conservandum suum locum ab eoque repellendas alias cujusvis corporis partes. Quod ut amplius pateat.

Probatum præterea assertio ex eo, quod impenetratio actualis concipitur a nobis, et videtur esse quoque reipsa pura

negatio penetrationis. Atqui modus nequit esse pura negatio. Id porro melius intelliges, si unum dumtaxat fingas in mundo corpus. Amove ab hoc corpore, quidquid non identificetur cum sua entitate et actuali extensione. Corpus istud profecto actu impenetratum est. Quod autem corpus istud sit actu impenetratum, non potest consistere in modo, nec in ulla re positiva.

Dices iterum. Corpus actu penetratum et corpus actu impenetratum differunt. Atqui nequeut differre, nisi ponamus aliquem modum in corpore actu impenetrato. Ergo... Et confirmatur, quia impenetratio actualis potest separari a corpore actu extenso et impenetrabili. Ergo actualis impenetratio aliquid superaddit.—*Resp.* Corpus impenetratum et corpus penetratum necesse non est, ut intrinsece differant, sed satis differunt in obliquo per connotationem ad aliud corpus, quod sit, vel non sit simul in eodem loco per virtutem et efficientiam divinam. Ideoque nec est necesse, ut actualis impenetratio quidpiam intrinsecum addat supra corpus extensum et impenetrabile (1).

261. PROPOSITIO 2.^A Plura corpora naturaliter nequeunt sese compenetrare, seu simul in eodem loco, constitui.

Prob. 1.º Experientia ipsa. Est enim hoc factum constantissimum in natura, ut corpora omnia, quæ subijci observationi possunt, sive dura ea sint, sive mollia, sive solida, sive liquida, sive aëriiformia, penetrationi resistent: videbis quidem corpora quædam, urgente alio, comprimi et in exiguum volumen contrahi, aut etiam loco cedere, at nunquam videbis duo corpora eandem prorsus ubicationem habere, idemve occupare spatium.

Prob. 2.º Ratio, cur corpus constituitur in loco circumscriptive, est impenetrabilitas, cujus ope partes aliæ extralias trudentur invicem, actualem extensionem efficiendo. Ergo ubicumque adest impenetrabilitas, naturaliter sequi debet actualis repulsio quarumcumque partium, etiam alieni corporis: eadem enim viget ratio, immo major, ut partes

(1) Cfr. Rhodes (Oper. cit. lib. 2, disp. 4, sect. 5, paragr. 3), Lugo (loc. cit.), Arriaga (*Physic. disp.* 14, sect. 7, num. 118, 119), etc.

alterius corporis, quam proprias, repellat; siquidem partes propriæ corporis ejusdem unam totam substantiam conflant invicem copulatæ. Atqui omnia corpora vi quantitatis habent naturaliter impenetrabilitatem. Ergo debent se invicem a proprio loco repellere. Apposite S. Thomas: *Corpus humanum (idem prorsus intellige de quovis alio) prohibetur esse cum alio corpore in eodem loco. Est ergo considerandum, quid sit hujusmodi prohibens... Et... dicendum est, quod hoc prohibens nihil est aliud, quam dimensiones, quibus substat materia corporalis: necesse est enim, ut id quod est per se, sit in unoquoque genere. Distinctio autem secundum situm primo et per se convenit quantitati dimensionæ, quæ definitur esse quantitas positionem habens: unde et partes in subjecto ex hoc ipso distinctionem habent secundum situm, quod sunt subjectæ dimensionum. Et sicut est distinctio diversarum partium unius corporis secundum diversas partes unius loci per dimensiones; ita propter dimensiones diversa corpora distinguuntur secundum diversa loca (1).*

Dices: α) vas plenum cinere, potest adhuc aquam in se recipere; β) lux est in aëre simul cum ipso, et in ferro candenti ferrum ignis penitus permeat; γ) panis in aquam injectus madescit, eaque quaquaversus imbuitur; δ) similiter forma materiam, variæque qualitates totum corpus pervadunt. Atqui hæc aliaque id genus videntur compenetrationem præ se ferre.

Resp. neg. Minor. Nam α) primum horum solum probat inter particulas cineris aërem delitescere, quo expulso remanet in vase locus aquæ, ut simul cum cinere contineatur absque veri nominis compenetratione. Ad β) respondetur lucem non esse corpus, sed qualitatem corpoream: similiter in ferro candenti non est aliud corpus præter ipsum ferrum calore accidentaliter modificatum. Tertium quoque γ) quod objiciebatur, nullum facessit negotium; siquidem aqua vera non compenetratur cum pane, sed partes illius intra poros hujus ac meatus excipiuntur, unde fit etiam ut panis ex aquæ contactu madefiat, et accidentaliter mutetur. Itaque in his aliisque similibus exemplis non datur nisi vulgaris et

(1) S. Thom., *Quodlib.* 1, art. 21.

Impropria compenetratio, nempe intromissio unius corporis intra meatus alterius δ) Denique quod materiam et formam attinet variasque corporum qualitates, negandum est suppositum. Nam neque materia est corpus, neque forma nec qualitates, nec omnia hæc *intra idem corpus* diversa afficiuntur quantitate, sed una dumtaxat omnibus communi. Nihil ergo mirum, si sub singulis partibus integrantes ejusdem quantitatis singulæ partes formæ singulas materiæ actuent in eodem spatio, itemque singulæ partes qualitatis singulas partes corporis. Et ratio est, quia singulæ partes integrantes corporis plenam essentiam ejusdem sortiuntur: ergo materia et forma intime unitis ac penetratis consent, oportet, pariterque specificis qualitibus ex tali essentia manantibus. Aliter dicendum est de materia et forma qualitibusque *diversorum corporum*; quia diversis quantitibus afficiuntur, ab iisque invicem impenetrabiles redduntur.

262. PROPOSITIO 3.^a Corpora non videntur se invicem repellere ab eodem loco efficienter seu per vim aut impulsu sibi invicem impressum, sed quasi in genere causæ formalis, nimirum per formalem impossibilitatem.

Probatur. Quod unum corpus non repellat aliud ab eodem loco in genere causæ efficientis, nimirum agendo in illud, ac impulsu aliquem imprimendo, videtur experientia ipsa quodammodo probari. Si quis enim manum aut aliam partem corporis admoveat parieti vel lapidi vel ligno, etc., usque ad contactum, nullum profecto impulsu ex eo provenientem experitur. Quod si in corporibus liquidis et aëriforibus dantur pressionem in omnem directionem, illæ non sunt effectus impenetrabilitatis, sed tantum naturales conatus virtutis cujusdam expansivæ. Idem quoque persuadet ratio: nam cum impenetrabilitas sit formalis effectus quantitatis, si repulsio, qua corpus unum prohibet, ne alterum ingrediatur suum locum, foret actio aliqua, ea refundenda esset in ipsam quantitatem. Atqui quantitas non est per se ipsam activa nec principium ullius efficientiæ, ut jam probatum est in *Ontologia* (1).

(1) *Ontolog.* num. 399, pag. 1149.

Corpora
non se repellant
ab eodem loco
efficienter, sed
potius
formaliter.

Hinc vero sequitur impenetrabilitatem ac repulsionem corporum ab eodem loco ad genus causalitatis formalis revocandam esse. Quamquam enim corpus quantum non se habeat proprie ad locum tamquam forma ejus, nihilominus in ordine ad impenetrationem cum alio servat analogiam quamdam cum vera propriaque forma. Sicut enim una forma, etiamsi activa non sit, non patitur secum existentiam alterius formæ contrariæ in eodem subjecto, ita etiam corpus quantum impossibile est simul cum alio in eodem loco, ac proinde naturaliter exigit, ut in sensu composito præsentia suæ in eo Deus non conservet præsentiam alterius. Et ideo ipsum resistit, ne aliud accedat ad suum locum; et si nulla vis extrinsecus per aliquam efficientem causam inferatur, de facto nullum aliud corpus eodem penetrabit. Quod si, ut sæpe fit, vis inferatur impulsu aliquo extrinsecus impresso, prius recedit ipsum e suo loco, ut alterum in illum subintret. Quamobrem duplex distinguenda est cum pluribus præcis scriptoribus resistentia (1): *positiva* et *negativa*. Positiva est illa, qua retardatur actio agentis, eo quod passum producat in eo aliquid contrarium. Hujus rei exemplum manifestum habes in luctantibus contraque nitentibus: qui enim alteri vim facienti positive resistit, contrario in illum impresso impulsu actionem illius infirmit, aut etiam penitus elidit, atque enervat. Hujusmodi resistentia vera est actio, unde etiam activa appellari solet; potentiaque, unde proficiscitur, activa potentia est. Negativa resistentia est non admissio vel retardatio actionis agentis proveniens ex incompatibilitate seu repugnantia alicujus formæ cum forma, quam agens conatur introducere. Ad hujus generis resistentiam nulla requiritur actio, sed sufficit mera contrarietas et impossibilitas formarum, ideoque vocari etiam solet *formalis*, quamquam formalis resistentia non videtur universaliter identificari cum negativa. Cum enim dentur formæ, quæ etiam activæ sunt, resistentia formalis licet non exigat, sed neque necessario

Duplex
resistentia:
positiva
et negativa
et formalis.

(1) Vide Suarez (disp. 43, *Metaphys.*, sect. 1, num. 9 et 10), Rubium (*de Generat. et corrupt.* lib. 1, cap. 9, quæst. 1), Rhodes (*Op. cit.*, lib. 2, disp. 10, quæst. 1, sect. 3), Hurtadum (*Physic.* disp. 9, sect. 10), Lossada (*de Gener. et Corrupt.* disp. 3, cap. 5).

excludit actionem, sicut negativa, sed potest conjuncta esse cum illa. Potest ergo corporum impenetrabilitas optime declarari absque ulla actione, per modum formalis impossibilitatis vel negativæ formalisve resistentiæ.

Dices. Si duæ quantitates formaliter vel negativæ se excluderent ab eodem loco, deberent esse contrariæ. Atqui non sunt: quia ut superius cum Aristotele docuimus, cum quantitatis proprietates explicaremus, quantitas contrarium non habet. Deinde falsum est, quantitatem habere rationem formæ respectu loci, nam occupatio loci non fit per informationem. Ergo nequit aliam in genere causæ formalis repellere.

Resp. Quantitates quidem non esse invicem contrarias, habere tamen quamdam analogiam cum contrariis; quia sicut contraria simul esse non possunt in eodem subjecto, sed se invicem repellunt, ita etiam in eodem loco duæ quantitates vel duo quanta simul esse nequeunt, prout jam probatum est. Inde etiam fatemur quidem quantitatem non habere veram rationem formæ respectu loci, ac proinde non diximus simpliciter repulsionem duorum corporum fieri proprie in genere formalis causæ; sed ad illud revocari quodammodo posse, quia fit absque actione ad eum modum, quo duæ formæ contrariæ sunt simul impossibiles in eodem subjecto.

263. PROPOSITIO 3.^A Non repugnat plura corpora, etiam actualem extensionem retinentia, per virtutem divinam compenetrari.

Agitur hic, ut vides, de compenetratioe, quam vocant claritatis brevitatique gratia *circumscriptivam*, ad differentiam compenetratioe *definitivæ* ac mixtæ ex utraque. Circumscriptiva est compenetratio duorum corporum actualiter extensorum, quibus nempe competit locatio circumscriptiva: definitiva est compenetratio corporum actualem extensionem non habentium, iis enim convenit esse definitive in loco: mixta denique est compenetratio corporum, quorum alterum caret, alterum actuali extensione præditum est. Jam possibilitas hujus compenetratioe mixtæ primo deducitur ex venerabili Sacramento altaris, in quo Tridentinum Concilium *sub unaquaque specie et sub singulis cujusque speciei partibus...*

Corpora
possunt per
divinam virtutem
compenetrari.

Compenetratio
circumscriptiva,
definitiva
et mixta.

Probatur
compenetratio
definitiva
et mixta;

totum Christum contineri, definit (1). Aliunde vero certum Theologicæ est Christum Dominum in Eucharistia quantum esse, licet non habeat actualem extensionem. Atqui negari nequit in Sacramento permanere quantitatem panis et vini, ut abunde probatum est superius. Ergo negari nequit in Eucharistia dari mixtam compenetrationem inter Sanctissimum Domini nostri Corpus et quantitatem panis et vini. Ratio etiam idem suadet: quia id quod penetrationi plurium corporum obsistit, est actualis eorundem extensio. Ergo si ab aliquo eorum actualis extensio per divinam virtutem auferratur, poterit jam fieri compenetratio. Ex quo etiam patet non repugnare pure definitivæ compenetratio. Verum hæc validius confirmata manebunt, si probetur non repugnantia circumscriptivæ compenetrationis. Itaque

Prob. propositio 1.º Ex factis partus virginæ B. M. Virginis, Christi Domini resurgentis, ac lapidem sepulcralem transgredientis, et mox conclave, in quo erant discipuli, januis clausis intrantis: quæ omnia SS. PP. ac Theologi ita interpretantur, ut insigni quodam miraculo, compenetratis corporibus actu extensis, contigisse arbitrentur. Quæ vero Durandus et hæretici ad facta ista depravanda commenti sunt, pudet me, nec vacat referre: videri possunt non minus pie, quam erudite, protrita et explosa a P. Francisco Suarez (2).

Prob. 2.º In circumscriptiva corporum compenetratioe non apparet ulla repugnantia. Ergo possibilis est per divinam virtutem. Consequentia patet, quia cum Deus sit omnipotens, posse facere dicendus est, quidquid non ostenditur intrinsece repugnans; potissimum si adsint facta certa, quæ divinam operationem præter communem rerum ordinem demonstrent. Prob. anteced. 2) Non minus repugnat, ut corpus, licet quantum, habeat suas partes compenetratas, seu sit definitive in loco, quam ut unum corpus actualem extensionem habens in suis partibus, secum compatiatur aliud

itemque
circumscriptiva.

(1) Concil. Trident., sess. 13 de Eucharist., canon. 3.
(2) Suarez *de Mysteriis Vitæ Christi*, disp. 5, sect. 2; et disp. 48, sect. 5). Cfr. Bellarminus, Valentia. Lugo, (locis citatis), Joann. a S. Thoma (*Physic.*, quest. 16, art. 4), etc.

corpus actu extensum intra suum locum. Atqui non repugnat per virtutem divinam corpus vere quantum definitive constitui in loco, privatum sua extensione actuali, ut probatum manet in altera propositione præcedentis articuli. Ergo nec repugnat, ut unum corpus actuale habens extensionem secum patiatur aliud corpus pariter actu extensum, videlicet ut duo vel plura corpora circumscriptive compenentrentur.

Probatur Major, nam cætera constant. Ex eodem prorsus principio nascitur repulsio vel impenetratio partium corporis cujuslibet inter se, et consequenter earum positio aliarum extra alias, ac repulsio vel impenetratio totius cujusvis corporis cum alio corpore, ac consequens inde positio eorumdem in diversis locis: nimirum utraque impenetratio oritur ex quantitate corporum. Itaque si non repugnat, ut partes ejusdem corporis etiam sub quantitate, quamvis *exigent* actualem repulsionem et constitutionem in diversis spatii partibus, impediatur tamen per divinam virtutem, ne de facto naturalem illam exigentiam expleant, ac proinde omnes eandem ubicationem accipiant; nec pariter repugnabit, ut duo corpora, licet extensione prædita, prohibeantur per eandem omnipotentiam divinam, ne actu se invicem repellant ab eodem loco.

Dices. Corpora ejusmodi essent penetrata simul et impenetrata quidem, quia supponuntur in eodem loco; impenetrata vero, quia sunt actu extensa, nam actualis extensio actualem impenetrationem importat.—**Resp. neg.** assertum, vel si mavis, *dist.*: essent penetrata simul et impenetrata respectu ejusdem vel secundum idem, *neg.*; essent impenetrata secundum proprias cujusque partes, et penetrata cum alienis partibus, *conc.* Quænam autem est repugnantia, ut naturalis exigentia actualis impenetrationis, quæ per impenetrabilitatem significatur, respectu quidem propriarum cujusque corporis partium expleatur, dum non expletur, impediante Deo, respectu partium alterius partis? Manifestum exemplum hujus non repugnantie habes in igne babilonico, qui eo ipso tempore, quo parcebat tribus sanctis pueris, voravit ministros regis (1).

(1) Vide librum *Daniel*. cap. 3.

Prob. anteced. principalis argumenti β). Effectus formales quantitatis in corporea substantia hunc servant ordinem, ut primus sit exigentia extensionis actualis, secundus actualis ipsa extensio, ac tertius repulsio cujusvis alterius extensi corporis a suo proprio loco: accidens enim subjecto inhærens effectum formalem tribuere debet prius secundum absolutum et intrinsecum modum se habendi in seipso, quam secundum extrinsecum et relativum modum se habendi respectu aliorum. Ergo sicut prius est ordine actualis extensionis exigentiam habere, quam ipsam actualem extensionem, ita etiam prius est duo hæc habere, quam actu excludere alia corpora e proprio loco: et sicut exigentia extensionis non dependet in suo *esse* ab actuali extensione, ita hæc independens est a repulsione aliorum corporum a loco suo. Quare nulla cernitur repugnantia in eo, quod corpus, licet actu extensum, patiatur præsentiam alterius corporis pariter extensi intra suum locum.

γ) Denique corpora circumscriptive compenetrata retinerent suam quodque distinctionem, suam quodque actualem extensionem, suam quodque etiam impenetrabilitatem, seu exigentiam naturalem impenetrationis. Ubinam ergo est contradictio et repugnantia in circumscriptiva compenetratio?

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

264. **Objicies. 1.º** Corpora compenetrata eodem accidenti afficerentur, nempe loco utriusque communi. Atqui nequit idem accidens in duplici subjecto recipi. Ergo repugnat duo corpora compenetrari.

Resp. dist. Major. Eodem accidenti extrinseco, *trans.*; intrinseco, *neg.*

Et *contradist.* Minor, *neg.* conseq. Quemadmodum superius monuimus præter extrinsecum locum alius intrinsecus distingui potest, quem si non vis appellare locum, non fixabor de voce, dummodo concedas ubicationem rei cuius intrinsecam in eaque receptam (1). Corpora ergo compenetrata habent quidem unum locum et quasi accidens extrinsecum, non autem unum modum vel accidens intrinsecum

(1) Vide supra num. 248; et *Ontologiam*, num. 373.

ubicationis, sed unum quodque præsens esset eidem spatio ac loco per suum *Ubi* proprium ac distinctum. Undenam autem probas mihi, quod duplici enti non possit absolute respondere unum dumtaxat extrinsecum accidens? Nonne etiam idem numero locus et spatium respondet successive multis corporibus? Atqui non magis repugnat, ut unum idemque accidens in duplici subjecto simul, quam successive recipiatur. Ergo nihil prorsus evincit objectio.

Objc. 2.º cum Durando. Duo corpora se repellunt ab eodem loco ratione quantitatis. Ergo manentibus quantitibus, matne repugnantia illorum, ut sint in eodem loco: quæ nullo modo potest auferri, cum sit formalis effectus quantitatis.

Resp. dist. consequentis primum membrum. Manentibus quantitibus, manet prædicta repugnantia naturalis et in ordine ad causas creatas, *conc.*; essentialis et in ordine ad omnipotentiam Dei, *neg.*; nam impenetratio non implicat negationem vel destructionem corporis extensi et naturaliter impenetrabilis, sed tantum statum præternaturalem.

Objc. 3.º Cum eodem. Fieri non potest, ut partes quantitatis successive sint simul duratione. Ergo nec partes quantitatis continuæ permanentis in eodem loco. Quia sicut de ratione extensionis successive est prius et posterius in duratione ita de ratione permanentis est constitutio in diversis locis.

Resp. neg. conseq. et paritatem. Successio enim essentialiter importat extensionem in duratione secundum prius et posterius; ideoque repugnat successio sine hac extensione secundum prius et posterius, sicut etiam repugnat in corpore actualis extensio localis sine actuali positione partium ejus extra partes. At vero actualis expulsio alterius corporis e proprio loco non est de ratione corporis extensi, sed aliquid consequens; ac bene concipitur dari posse corpus actu extensum, quin actu repellat aliud e suo loco. Brevi, ex eo quod plures partes motus sint in eadem duratione, tollitur prorsus successio; at ex eo quod corpus extensum actu non repellat aliud a suo loco, non tollitur quantitas nec actualis extensio illius.

Objc. 4.º Duo corpora compenetrata distingui non possent; ea quippe distinguuntur, quæ divisa sunt, ac diversum

situm habent. Ergo eo ipso quod compenetrarentur, desinerent esse plura.

Resp. dist. Anteced. In seipsis non possent distingui, neque a Deo distinguerentur, *neg.*; a nobis ope sensuum, *trans.* Et *neg. conseq.* Transmisi autem alterum membrum distinctionis, tum quia nihil refert, quod a nobis discerni non possent corpora compenetrata, cum in seipsis vere essent divisa secundum proprias entitates et secundum proprium esse individuale; tum quia si prædicta corpora diversam figuram vel colorem haberent, possent etiam a nobis discerni.

Objc. 5.º Repugnat eundem locum bis impleri. Atqui bis impleretur, si corpora compenetrarentur. Ergo...

Resp. dist. Major. Per virtutem divinam *neg.*; naturaliter, *subdist.*: ex parte ipsius præcise loci, *neg.*, secus enim vere successive quidem posset a variis corporibus repleti; ex parte corporum ipsorum, quæ naturaliter non partiuntur aliud corpus eandem simul eidem spatio præsentiam exhibere, *conc.*

Objc. 6.º Intelligi nequit, quomodo fieri possit compenetratio. Ergo rejicienda est.

Resp. neg. antec. Jam enim diximus tripliciter hanc rem explicari a Scholasticis: alii putant corpora actu extensa egere modo positivo superaddito, per quem fiant actu impenetrabiles et impenetratæ partes unius corporis cum partibus alterius corporis: unde ablato eo modo positivo per divinam virtutem nulla est repugnantia in duobus corporibus ad eundem locum occupandum. Alii putant repulsionem duorum corporum ab eodem loco fieri per mutuam actionem contrariam: et quoniam nulla actio creaturarum exerceri potest sine divino concursu, potest Deus pro suo arbitrio secundum sapientiæ suæ consilium, denegare concursum ad prædictam repulsionem, et sic cessante prorsus ex defectu divini concursus mutua repulsionem, corpora eundem locum occupant. Duo isti modi, quamvis satis perspicuum rei conceptum præbeant, ut minus probabiles a nobis reiecti sunt. Itaque arbitramur impenetrabilitatem duorum corporum concipiendam esse instar formalis cujusdam repugnantiae et impossibilitatis, ratione cujus exigant non

Diversi modi
explicandi com-
penetrationem.

conservari a Deo simul in eodem loco. Quoniam autem hæc repugnantia et impossibilitas tanta non est, ut præsentia unius corporis extensi in loco sit formaliter negatio alterius, nec negatio quantitatis vel extensionis nec præsentie illius in eodem loco, quemadmodum satis patet ex superius declaratis; haud ægre intelligitur, posse operatione divina superari repugnantiam illam.

Objic. 7.º Implicat plura corpora simul esse invicem actu impenetrabilia, et tamen actu compenetrari. Atqui id fieret, si duo corpora extensa eundem occuparent locum. Ergo...

Resp. dist. Major. Implicat plura corpora simul esse invicem actu impenetrabilia in actu primo, id est actu exigere repulsionem mutuam, et tamen actu compenetrari, *neg.*, sicut non implicat ignem combustivum esse in actu primo, seu exigere combustionem, et actu non comburere. Implicat plura corpora simul esse invicem actu impenetrabilia in actu secundo, et tamen actu compenetrari, *conc.*, quia impenetrabilitas in actu secundo idem valet, ac impenetratio actualis.

Objic. 8.º Nequit dari forma sine suo effectu formali. Atqui expulsio alterius corporis a proprio loco est effectus formalis quantitatis. Ergo nequit corpus quantum compenetrari.

Resp. dist. Major.: nequit dari forma sine suo effectu formali primario et essentiali, *conc.*; sine suo effectu formali secundario et non essentiali, *neg.* Et *contra* distincta Minore, *neg.* conseq.

Quomodo se habeant corpora compenetrata in ordine ad agendum et patiendum.

QUÆRES, quomodo se haberent duo corpora compenetrata in ordine ad agendum et patiendum.

Respondeo perinde se habitura esse, quantum est de se, ac si non essent penetrata, sive in agendo in alia externa corpora, sive patiendo ab aliis. Nihilominus si corpora ipsa compenetrata contrariis prædita essent qualitatibus, activitas unius retardaretur, ac modificaretur activitate alterius. Præterea neutrum ex corporibus compenetratis fortasse posset naturaliter loco moveri, altero immoto remanente: et ratio est, quia nequit dari in talibus corporibus motus localis, quin partes cum aliis novis partibus compenetrarentur,

neque quin novæ darentur compenetrations partium; at nulla compenetratio est possibilis sine miraculo. Ergo nisi novum Deus miraculum patret, nullum ex corporibus compenetratis loco moveri potest, alio immoto remanente (1).

ARTICULUS IV.

Utrum idem corpus possit replicari seu simul in pluribus locis adæquatis constitui.

265. Aggredimur ultimam controversiam earum, quæ respiciunt corpus extensum respectu loci. Replicatio vel multilocatio est simultanea unius ejusdemque entis existentia in duobus vel pluribus locis totalibus seu spatiis adæquatis. Loci autem totales et adæquati sunt illi, quorum singuli sufficerent enti, spectata sua natura et modo consentaneo ubicationis: ut si ponas te simul esse hic et Romæ. Itaque non sufficit ad replicationem positio rei in multis partialibus locis, ut evenit in corporibus extensis, quæ quamvis habeant partes suas in totidem locis partialibus constitutas, nequeunt dici replicata, quia ex omnium illorum complexu locus eorum totalis et adæquatus resultat. Simili modo anima rationalis non est replicata, quamvis sit tota in singulis partibus corporis; quia locus illius adæquatus est totum corpus, quod informat. Triplex distingui solet replicatio: *circumscriptiva* seu *quantitativa*, *definitiva* et *mixta*: circumscriptiva est propria dumtaxat corporum, obtinetque, cum corpus est multis in locis circumscriptivè; definitiva datur, cum res in omnibus locis est definitivè; mixta demum, cum corpus in uno loco est circumscriptivè et in aliis definitivè. Sic Dominus noster Jesus Christus est replicatus mixta replicatione, in cælo videlicet circumscriptivè, et in sacramento definitivè vel quasi definitivè seu sacramentaliter.

Jam quod possibilitatem replicationis attinet, omnes tenent unanimi consensu naturaliter repugnare. Omnes pariter catholici tenent contra Protestantes possibilem esse per divinam virtutem replicationem saltem definitivam et mixtam;

Quid replicatio.

et quotuplex.

Quid certum et commune inter catholicos;

(1) Cfr. inferius dicenda de corpore replicato, in respons. ad objection. 9.^{am}